

به نام خدا

نام درس:

مبانی آموزش عالی

مقطع کارشناسی ارشد

مدرس: دکتر محسن اللهیاری

تعداد جلسات: ۱۶ جلسه

۱. معرفی و هدف درس

هدف درس، فراهم کردن یک درک منسجم و میان‌رشته‌ای از آموزش عالی به‌مثابه نهاد اجتماعی، نظام سیاستی و سازمان حرفه‌ای است. دانشجویان با تحول تاریخی دانشگاه، کارکردها و مأموریت‌ها، ساختار نظام‌های آموزش عالی، حکمرانی، حرفه دانشگاهی، آموزش و یادگیری، تجربه دانشجوی، عدالت و دسترسی، اقتصاد و تأمین مالی، کیفیت، پژوهش، بین‌المللی شدن و تحولات دیجیتال آشنا می‌شوند و در پایان قادر خواهند بود مسائل پایه آموزش عالی را با مفاهیم و شواهد مناسب تحلیل کنند.

۲. پیامدهای یادگیری

- تبیین مفاهیم، تاریخچه، الگوهای نهادی و کارکردهای اصلی آموزش عالی در جامعه و اقتصاد.
- شناخت ساختار نظام‌های آموزش عالی و روابط دولت، بازار، دانشگاه، حرفه دانشگاهی و دانشجوی.
- تحلیل مقدماتی مسائل حکمرانی، تأمین مالی، کیفیت، دسترسی، یادگیری دانشجوی و تولید دانش.
- مقایسه نظام‌ها و مؤسسات آموزش عالی با توجه به زمینه تاریخی، اجتماعی، اقتصادی و بین‌المللی.
- به‌کارگیری مفاهیم پایه برای تحلیل یک مسئله واقعی آموزش عالی و ارائه گزارش منسجم در سطح کارشناسی ارشد.

۳. منطق طراحی بین‌المللی

ساختار درس از خوشه‌های اصلی برنامه‌های معتبر مطالعات آموزش عالی استخراج شده است: Oxford دروس خود را حول نظام‌ها، ساختارها و مؤسسات، آموزش عالی در اقتصاد و جامعه و آموزش عالی جهانی سازمان می‌دهد؛ UCL بر روندها و مسائل، راهبرد و مدیریت، کیفیت، تأمین مالی، عدالت، نیروی انسانی، آموزش و بین‌المللی شدن تأکید دارد؛ Stanford آموزش عالی را از منظر دسترسی عادلانه، عملکرد و پاسخگویی، سازمان و سیاست بررسی می‌کند؛ Harvard بر رهبری و حکمرانی، تجربه و رشد دانشجوی و آینده آموزش پس از متوسطه تمرکز دارد؛ Columbia آموزش عالی را در سه قلمرو یادگیری و رشد، سازمان و نهاد، و زمینه اجتماعی و فرهنگی صورت‌بندی می‌کند؛ Penn بر ساختار، حکمرانی، تأمین مالی و مبانی آموزش عالی؛ و Berkeley بر نیروهای تاریخی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی شکل‌دهنده مؤسسات و فرصت‌های آموزشی تأکید دارد. این مؤلفه‌ها در برنامه ۱۶ جلسه‌ای زیر به‌صورت یک درس مبانی در سطح کارشناسی ارشد تلفیق شده‌اند.

۴. برنامه ۱۶ جلسه‌ای

جلسه	عنوان و مسئله محوری	محورهای اصلی	فعالیت یا خروجی پیشنهادی
۱	آموزش عالی به‌مثابه حوزه مطالعه	تعریف آموزش عالی، آموزش پس از متوسطه و آموزش عالی/ثالث؛ واحدهای تحلیل؛ رشته مطالعات آموزش عالی؛ بازیگران و نهادهای اصلی.	ترسیم نقشه مفهومی نظام آموزش عالی و بازیگران آن.
۲	تحول تاریخی دانشگاه و الگوهای نهادی	دانشگاه قرون وسطی؛ الگوی هومبولتی؛ الگوی ناپلئونی؛ دانشگاه پژوهشی؛ Land-Grant؛ گسترش توده‌ای و تنوع مؤسسات.	مقایسه دو الگوی تاریخی دانشگاه و میراث امروز آنها.

جلسه	عنوان و مسئله محوری	محورهای اصلی	فعالیت یا خروجی پیشنهادی
۳	اهداف، کارکردها و مأموریت آموزش عالی	آموزش، پژوهش و خدمت؛ منفعت عمومی و خصوصی؛ سرمایه انسانی؛ شهروندی و فرهنگ؛ توسعه اقتصادی و اجتماعی؛ تمایز مأموریت.	تحلیل بیانیه مأموریت دو دانشگاه متفاوت.
۴	نظام‌ها، انواع مؤسسات و توده‌ای شدن	گذار نخبه‌گرا به توده‌ای و همگانی؛ دانشگاه، کالج و آموزش فنی؛ تنوع و تمایز؛ سلسله‌مراتب و قشربندی؛ طبقه‌بندی مؤسسات.	طبقه‌بندی چند مؤسسه بر اساس مأموریت و کارکرد.
۵	حکمرانی آموزش عالی	رابطه دولت، بازار و دانشگاه؛ استقلال دانشگاهی؛ پاسخگویی؛ حکمرانی مشترک؛ هیئت امانا؛ تنظیم‌گری؛ تمرکز و عدم تمرکز.	تحلیل یک تعارض میان استقلال و پاسخگویی.
۶	دانشگاه به مثابه سازمان و حرفه دانشگاهی	ویژگی‌های سازمان دانشگاهی؛ اقتدار حرفه‌ای؛ فرهنگ رشته‌ای؛ نقش اعضای هیئت علمی؛ مسیر شغلی؛ مدیریت و رهبری دانشگاهی.	ترسیم ساختار تصمیم‌گیری یک دانشگاه و نقاط قدرت.
۷	آموزش، یادگیری و برنامه درسی در دانشگاه	یادگیری دانشجو؛ تدریس دانشگاهی؛ طراحی برنامه درسی؛ پیامدهای یادگیری؛ هم‌ترازی سازنده؛ ارزشیابی یادگیری.	نقد یک درس دانشگاهی از منظر اهداف و ارزیابی.
۸	دانشجو، رشد و تجربه دانشگاهی	نظریه‌های رشد دانشجو؛ درگیری و تعلق؛ خدمات دانشجویی؛ ماندگاری و فراغت از تحصیل؛ سلامت و رفاه؛ تجربه پردیس.	طراحی نقشه سفر دانشجو و نقاط حساس تجربه.
۹	دسترسی، عدالت و تحرک اجتماعی	گسترش مشارکت؛ نابرابری‌های اجتماعی؛ پذیرش؛ کمک مالی؛ عدالت آموزشی و معرفتی؛ گروه‌های کم‌برخوردار؛ موفقیت دانشجو.	انتخاب شاخص‌های پایه برای پایش دسترسی و عدالت.
۱۰	اقتصاد و تأمین مالی آموزش عالی	هزینه و بازده؛ منفعت خصوصی و اجتماعی؛ بودجه عمومی؛ شهریه؛ کمک‌هزینه و وام دانشجویی؛ تقسیم هزینه؛ پایداری مالی.	مقایسه دو الگوی تأمین مالی و پیامدهای آنها.
۱۱	کیفیت، اعتباربخشی و پاسخگویی	مفهوم کیفیت؛ تضمین کیفیت داخلی و بیرونی؛ اعتباربخشی؛ استانداردها؛ ارزیابی عملکرد؛ رتبه‌بندی و محدودیت شاخص‌ها.	نقد یک چارچوب کیفیت یا رتبه‌بندی دانشگاهی.

جلسه	عنوان و مسئله محوری	محورهای اصلی	فعالیت یا خروجی پیشنهادی
۱۲	پژوهش، تولید دانش و دانشگاه پژوهشی	رابطه آموزش و پژوهش؛ دانشگاه پژوهشی؛ نظام پژوهش؛ نشر و داوری؛ علم باز؛ اخلاق و یکپارچگی پژوهش؛ اثرگذاری علمی.	تحلیل جایگاه پژوهش در مأموریت یک دانشگاه.
۱۳	بین‌المللی شدن و جهانی شدن آموزش عالی	تحرک دانشجوی و استاد؛ دانشجوی بین‌المللی؛ همکاری علمی؛ آموزش فرامرزی؛ دانشگاه‌های شعبه‌ای؛ رقابت و شبکه‌های جهانی.	تحلیل فرصت‌ها و ریسک‌های یک سیاست بین‌المللی شدن.
۱۴	آموزش عالی، بازار کار و اشتغال‌پذیری	مدرک و مهارت؛ سیگنال‌دهی؛ اشتغال فارغ‌التحصیلان؛ تناسب رشته و شغل؛ یادگیری مادام‌العمر؛ مدارک خرد و اعتبارنامه‌ها.	تحلیل شکاف میان برنامه آموزشی و نیازهای بازار کار.
۱۵	تحول دیجیتال و هوش مصنوعی در آموزش عالی	آموزش برخط و ترکیبی؛ فناوری آموزشی؛ داده‌های یادگیری؛ هوش مصنوعی مولد؛ فرصت‌ها، اخلاق، یکپارچگی علمی و شکاف دیجیتال.	تدوین اصول اولیه استفاده مسئولانه از AI در دانشگاه.
۱۶	نگاه تطبیقی و آینده آموزش عالی	مقایسه نظام‌های منتخب؛ زمینه نهادی و فرهنگی؛ چالش‌های ایران؛ جمعیت‌شناسی، مالی، فناوری و جهانی؛ سناریوهای آینده.	ارائه نهایی: تحلیل تطبیقی یک مسئله آموزش عالی و جمع‌بندی درس.

۵. روش تدریس و ارزشیابی پیشنهادی

روش تدریس ترکیبی از ارائه مفهومی، مطالعه متون پایه، بحث کلاسی، تحلیل مورد، مقایسه نظام‌های آموزش عالی، تمرین‌های کوتاه و ارائه دانشجویی است. پیشنهاد ارزشیابی برای سطح کارشناسی ارشد:

مؤلفه	شرح	وزن پیشنهادی
مشارکت علمی	حضور فعال، مطالعه پیش از کلاس و مشارکت در بحث و تحلیل مورد	۱۰ درصد
یادداشت‌های خواندن	دو یادداشت کوتاه برای خلاصه‌سازی و نقد مفاهیم یا متون پایه	۲۰ درصد
ارائه تطبیقی	مقایسه یک موضوع آموزش عالی در دو نظام یا دو نوع مؤسسه	۲۰ درصد
پروژه پایانی	تعریف مسئله، استفاده از مفاهیم درس، شواهد، تحلیل و جمع‌بندی منسجم	۵۰ درصد

- Clark, B. R. (۱۹۸۳). The Higher Education System: Academic Organization in Cross-National Perspective. University of California Press
- Altbach, P. G., Gumport, P. J., & Berdahl, R. O. (Eds.). (۲۰۱۶). American Higher Education in the Twenty-First Century (۴th ed.). Johns Hopkins University Press
- Trow, M. (۲۰۰۷). Reflections on the transition from elite to mass to universal access. In International Handbook of Higher Education. Springer
- Biggs, J., Tang, C., & Kennedy, G. (۲۰۲۲). Teaching for Quality Learning at University (۵th ed.). Open University Press
- Pascarella, E. T., & Terenzini, P. T. (۲۰۰۵). How College Affects Students, Vol. ۲. Jossey-Bass
- Marginson, S. (۲۰۱۶). Higher Education and the Common Good. Melbourne University Publishing
- OECD. Education at a Glance (آخرین نسخه در دسترس); برای شاخص‌های تطبیقی آموزش عالی و بازده‌های آموزشی.
- UNESCO. اسناد منتخب درباره آموزش عالی، عدالت، علم باز، تحول دیجیتال و آینده دانشگاه‌ها.

۷. منابع دانشگاهی مرجع بین‌المللی

- دانشگاه آکسفورد — MSc in Education (Higher Education): نظام‌ها، ساختارها و مؤسسات؛ آموزش عالی در اقتصاد و جامعه؛ و آموزش عالی جهانی. [صفحه رسمی](#)
- University College London — Higher Education Studies MA: روندها و مسائل، راهبرد و مدیریت، دیدگاه تطبیقی، کیفیت، تأمین مالی، عدالت، نیروی انسانی و بین‌المللی‌شدن. [صفحه رسمی](#)
- دانشگاه استنفورد — Higher Education Degree Programs و POLS: دسترسی عادلانه، عملکرد و پاسخگویی، سازمان، سیاست و رهبری تغییر در آموزش عالی. [صفحه رسمی](#)
- دانشگاه هاروارد — Online Master's in Education, Higher Education Pathway: رهبری و حکمرانی، رشد و موفقیت دانشجوی و آینده آموزش پس از متوسطه. [صفحه رسمی](#)
- Teachers College, Columbia University — Higher and Postsecondary Education: یادگیری و رشد، تحلیل سازمانی و نهادی و زمینه اجتماعی، فرهنگی و مدنی آموزش عالی. [صفحه رسمی](#)
- University of Pennsylvania — Higher Education M.S.Ed.: مبانی، ساختار، حکمرانی، تأمین مالی، مدیریت دانشگاه، سیاست عمومی و آموزش عالی بین‌المللی. [صفحه رسمی](#)
- University of California, Berkeley — Higher Education strand in Policy, Leadership, and Organizational Studies: نیروهای تاریخی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی، فرصت، سیاست و حکمرانی. [صفحه رسمی](#)